

SZEMELVÉNYEK THIM JÓZSEF

A MAGYARORSZÁGI 1848–49-IKI
SZERB FÖLKELES
TÖRTÉNETE CÍMŰ MŰVÉNEK OKMÁNYTÁRÁBÓL

Újvidék, 1848 március 27.

Az újvidéki szerb hitközség előterjesztései.

Az újvidéki hitközség kívánatai.

Ezen szent, emberemlékezet óta ismeretlen és felejthetetlen napokban, midőn a nemzetek Isten parancsára, józan ésszel jogokkal felruháztatnak, az emberiség méltósága, szabadsága és testvéri egyenlősége, melyekben eddigelé hallatlan mérvben részesültek, – megkövetelik, hogy szabadjon Magyarország egy nagyszámú, vitézségéről híres, hazafias és hívséges szerb lakosságának és polgárságának, – és a haza többi görög keleti hitvallású fiainak kívánatait és óhajait, velük született őszinteséggel és szerénységgel, előadni.

Világszerte tudva van: hogy a szerbek a magyar testvérek és törvényes királyaik által behivattak; még IV. Béla és a tatárpusztítás idejétől fogva, Zsigmond, Albert, Mátyás és Ulászló, és különösen I. Lipót alatt; a kül- és belellenségek által rettenetesen elpusztított, elnéptelenedett és véginségre juttatott honba költöztek be. Ezen beköltözésnek következő föltétele vala: hogy a szerbek tartoznak ezen hazát a közös ellenség ellen erős karjaikkal megvédeni. A fölemlített meghívólevelek, a későbbi privilégiumok által, – nevezetesen a boldogemlékű I. Lipót császár és magyar király 1690, 1691 és 1695-ben, I. József 1706-ban, Károly, VI. osztrák császár és III. magyar király 1713, 1715 és Mária Terézia 1743-ban által adományozva és az 1790–91. évi országgyűlés 27. törvénycikk és későbbi törvények által is megerősítve, azután Albert király 1439. évi 25. cikke, Mátyás V. dekrétumának 3-ik, II. Ulászló II-dik dekrétumának 45-ik, II. Lipót 1790–91. évf. 27. cikkei által, szent császári és országos ígéretek útján adatott: hogy a szerb nemzet hitvallása és nyelve tekintetében független és teljesen biztosítva lesz, hogy a maga kebeléből, mint a nemzet feje, egy deszpotával bírand, és nemcsak vezéreket, alvezéreket, metropolitákat, mint az egyház fejét, püspököket és lelkészeket, hanem saját hatóságait is megválaszthatja; az egyházi tizedtől mentek lesznek; hogy nemzeti dolgait általában, nevezetesen: egyházi, iskolai, kolostori, nemzeti elidegenít-

hetlen és későbbi alapítványait, saját nemzetgyűlésük és saját udvari kancellária által igazolhatják.

Hogy a szerbek a maguk részéről a szerződés föltételeit híven teljesítették, hogy eddig bátorságuk és a császár és haza iránti hűségük által mindig kitűntették magukat, s hogy ezen haza terheiben és áldozataiban aránylag többet vettek részt mint a jogokban és javakban, – bizonyítja a történelem: multjuk és jelenük; bizonyítják a multa nézve a Páristól Moszkváig, a Balkántól Berlinig terjedő harcmezőn szétszórt hős vitézek csontjai, – bizonyítja a jelenre és kezeskedik a jövőre nézve a többi közt azon nevezetes és rendíthetetlen szuronyfal, mely hazánkat az Adriai-tengertől Oláh- és Oroszorszáig védőleg őrzi és mely vitézeinek legnagyobb száma ezen nyelv és hitfelekezetből való.

Azonban ezen nemzetnek adományozott nyilvános és szent ígéretekből sok teljesítetlen maradt, némelyek nyilvánosan vagy hallgatólag visszavétettek, s mindezekből árnyékként megmaradt az úgynevezett nemzeti gyűlés, mely ritkán, bizonytalanul, sokszor egy félszázadban alig egyszer hivatott össze, és akkor is ezen nemzet nagy kárára, az egyház és lelkészek az iskolák és tanítók, a nemzeti alapítványok és nyelv ügyeinek kizárásával, a metropolitaválasztás jelentéktelen választására korlátozva.

Noha most a többi nemzetek uralkodóiktól olyan jogokat kérnek és kapnak, amilyenekkel eddigelé nem bírtak; mindazonáltal a szerb nemzet és a többi görög keleti hitvallású állampolgárok a haza boldogságát és szerencséjét törekvésük legfőbb alapjául tekintik, melyek csak közegyetértéssel és egyetemes erővel egy célra törekedve érhetők el; – ezt szem előtt tartva, ilyen lelkesedésükben a haza iránti legőszintébb ragaszkodásukat, honfitársaikkal szemben testvéri egyetértést és a legszorosabb köteléket, a drága magyar testvérek iránt nemcsak megmutatni óhajtják – hanem az államegység érdekében szívesen elismerik a magyar nyelv és nemzetiség elsőbbségét az összes közálladalmi és közhazai viszonyokban; nem kérnek különös új, de a néhai jogok és előjogok, melyek nekik valaha megígértettek és adattak, szoros teljesítését sem, amelyeket nemcsak mindenkor kiérdemeltek, hanem most is igazság szerint megérdemelnek.

Óhajaik és kívánataik tehát a következők:

1. a szerbek készséggel elismerik Magyarország összes közálladalmi és közhazai viszonyaiban a magyar nyelv és nemzetiség elsőbbségét, de viszont kívánják és óhajtják: hogy az ő nemzetiségük [narodnost] is elismertessék, valamint nyelvük szabad használata összes ügyekben és tanácskozásaikban az egyházi nyelv egyházi szolgálatukban, törvénnyel megerősíttessék;

2. hitfelekezetünk függetlensége, szabadsága és a többi keresztény vallásokkal való kölcsönös egyenlősége biztosíttassék; egyházunk, iskoláink, közmű-

velődési intézeteink elidegeníthetetlen alapjaink és egyéb nemzeti alapítványaink szabad és független szervezése és igazgatása a nemzetgyűlés által;

3. hogy jövőben egy püspökség sem maradjon az előírt kánoni egy éven túl betöltetlenül; és ennek értelmében a bácskai püspökség azonnal, még a nemzetgyűlésünk egybegyűlte előtt betöltessék;

4. hogy zárdáink szerzeményei törvényileg biztosíttassanak, és elvett birtokaik visszaadassanak, rendeltetésük és kezelésük módja a nemzetgyűlés által allapíttassék meg;

5. hogy elsőfokú (consistorium) és följebbviteli (appellatorium) szentszéki bíróságainknál, aránylagosan a világi rendből is óhítú ülnökök alkalmaztassanak döntő szavazati joggal az összes ügyekben, melyek, mint annakelőtte szerb nyelven tárgyalandók;

6. hogy a keleti hitfelekezet minden támadás ellen, de különösen az unió és propaganda ellen biztosíttassék, és az erőszakkal vagy álnokul elvett szentegyházak a görög keleti nemzetnek azonnal visszaadassanak;

7. hogy a nemzetgyűlés, egyházunk újévnapján, évenként szeptember 1/13-án, állandóan és minden előleges felsőbb engedély és összehívás nélkül Újvidéken, legtekintélyesebb hitközségünkben, megtartassék és az ezen gyűlésre küldendő képviselők választásában mindazok résztveendnek, akik a párbért megfizették;

8. hogy ezen nemzetgyűlés minél előbb, a mostani országgyűlés felosztatása előtt, de mindenesetre a jövő országgyűlés összehívása előtt, – egybehívassék és erre a világi rendből 100, az egyházból 25, a határőrvidékről 50 egyén megválasztassék; az utóbbiakból 20 katonai és 30 polgári; Dalmáciában pedig 10 egyén;

9. a nemzetgyűlés feljogosíttassék nemcsak az érsek és püspökök, hanem iskoláink főfelügyelőjének és a nemzeti, valamint iskolai alapok kezelőinek választására, kik felelősség mellett számadásaikat az egyik gyűléstől a másikig haladéktalanul betérjeszteni tartoznak;

10. nemzetgyűlésünk ülései nyilvánosak legyenek; jogköre és tárgyai és egész szervezete, a legközelebbi gyűlésen kidolgoztassanak és az országgyűlésen törvénybe vétessenek;

11. hogy érsekünknek és püspökeinknek az országgyűlésen rang és kor szerint szavazati joggal, – a római katolikus érseknek és püspökök sorában, hely adassék;

12. hogy az 1792. évi 10. és 1844. évi t.-c. értelmében a legfelsőbb és felsőbb állami hivatalokban, valamint egyéb törvényhatóságoknál és kinevezéseknél nemzetünk alkalmas egyénei méltó tekintetbe vétessenek, – és a jelenlegi körülmények között tényleg alkalmaztassanak is;

13. a kikindai és tiszai kerület feljogosíttassék, közismert érdemeik fejében, szavazati joggal bírót követeket az országgyűlésre küldeni;

14. hogy a határőrvidéken az összes egyházi és iskolai ügyek, az igazgató alkalmazása, a nemzetgyűléstől függjenek, egyébiránt a katonai határőrvidék politikai tekintetben a királyság többi részével egyenlővé tétessék: eszerint a határőrvidéken is megszüntetendő a feudális kötelék, amint ez a királyságban urbéri tekintetben a népnél meg is szüntettetett, és hogy a határőr, az általa művelt földre tulajdonjogot nyerjen és mindazon szabadságokban részesüljön, melyekkel a királyság többi része, az új törvények folytán bír;

15. hogy katonai szolgálat tekintetében a határőrök csak tényleges szolgálat esetén essenek a katonai törvények alá, és ezen szolgálatban is mindazon jogokat bírják és élvezzék, melyekkel a királyság többi részében a nemzetország az új törvények alapján bírni fog; nevezetesen a tiszteket önmaguk választ-hassák, annál inkább, mert a fegyver alatt szolgáló népünk ezt a jogot a privilégiumok folytán annak előtte már gyakorolta volt, mely azonban idők folyamán elvétetett;

16. hogy az 1844. évi 3-ik törvénycikk, mely a római katolikusoknak más vallásra való áttérésére, és a vegyes házasságokra vonatkozik, a mi hitfelekez-tünkre is törvényileg kiterjesztessék.

Meggyőződve lévén, hogy dicsőségesen országló kegyelmes uralkodónk, a hon jelenlegi loyalis kormánya és törvényhozó testülete a felsorolt, valóban mérsékelt és jogos óhajainkat és kívánatainkat kegyesen meg fogják hallgatni és nemsokára teljesíteni, – mi is szent biztosítással alázatosan megígérjük: hogy teljes szívvel és lélekkel, vagyonunkkal és pénzünkkel, utolsó csepp véréünkkel mindenkor igyekezni fogunk, hazaszeretetet és kegyelmes királyunk iránti hűség tekintetében, a szeretett haza körüli sok érdemet szerzett őseinket, – nemcsak követni, hanem őket felül is múlni.

A szerb és egyéb görög keletiek hitközségének Újvidéken 1848 március 15/27-én tartott üléséből.

Ezen újvidéki pontokat egy szerb küldöttség 1848 április 8-án a pozsonyi országgyűlésnek beterjesztette, melyben Kossuth kijelentette, hogy a közszabadságnak az értelme: a hon összes lakosait nyelv- és valláskülönbség nélkül a közszabadságok áldásában részesíteni. Szerinte az ország életében a magyar nyelv képezi az egységes kapcsot, de minden nép belügyeiben és egyházában a maga nyelvét szabadon használhatja. Ezzel szemben Sztratimirovits György, a küldöttség egyik tagja István nádornál a régi szerb privilégiumok visszaállítást követelte, Kossuthnál pedig a magyarországi szerbeknek „nemzetnek” való elismerését, mit Kossuth elutasított. Sztratimirovits erre kijelentette, hogy akkor másutt fogják vélt jogaikat keresni, mire Kossuth ingerülten odavetét: „akkor kardjaink fognak dönteni”.

[Zimony], 1848 március 31.

*Bán Mátyás szerbiai emisszárius levele Knityánin Petrovics István,
szerbországi államtanácsoshoz.*

Ugyanazon napon, mikor Zimonyba mentem, ide mintegy 800 ember érkezett meg. Nem a zimonyi zavargások okából jöttek ide, hanem azon hírré, hogy a szerbek a törökökkel harcba elegyednek, kik esetleg az osztrák határt is megtámadhatnák. Érkezésem után másnap helyben népgyűlés tartatott, melyen sokan vettek részt . . . elhatározatott, hogy Szlavóniához és Horvátországhoz csatlakoznak, hasonlóan a többi szerémi városokhoz. Végül régi tisztviselőkből és polgárokból álló bizottság választatott meg ellenőrzés céljából.

Zimonyból Újvidékre utazva, több határőrvidéki falun keresztül utaztam, mindenütt kiszállva . . . Szerbia jóléte, a fejedelem a jelenlegi osztrák állapotok felől kérdezősködtek s aziránt, hogy mit kellene nekik mostan követelniök. Rövid kérvényt szerkesztettem részükre, melyben a következő kérelmeket soroltam fel: 1. a robot megszüntetése; 2. a monopoliумok megszüntetése; 3. az adó leszállítása; 4. csak szerbek lehetnek határőrvidéki tisztek és egyéb előljárók; 5. az összes [határőrvidéki] ezredek egy főhadparancsnokság alá helyeztessenek, mely a határőrvidéken állítandó fel; 6. a határőrök kizárólag a végvidéken szolgáljanak; 7. iskolai és egyházi ügyeik a szerb nemzetgyűlés által igazgattassanak; 8. a föld tulajdonjogukat képezze; 9. hogy mindaz, amit a horvát és szerb városok a határőrvidék érdekében kérelmeznek, megadassék. Ezen követeléseket minden falu Zimonyban fogja benyújtani . . .

Újvidéken a legnagyobb izgalom uralkodik; a szerb nemzeti szellem kifejlődött; ajánlólevelem volt azon legelőkelőbb férfiakhoz, akik ott nemzeti szellemben vezetnek, illetve Popovits Márkhoz, egy gazdag polgárhoz. Írni fog Önnek Újvidékről. Egy nappal a főgyűlés előtt érkeztem meg, melyen az újvidéki követelések megállapítottak és a Bécsbe induló bizottság megválasztott. Rávettem néhány vezető egyént, hogy kérvényük pontjai közé a határőrvidékiek fentebb említett kérelmeit is vegyék fel, ami meg is történt . . . Másnap ezek engem megvendégeltek; másról sem beszéltek, mint a nemzetiségről, Ausztriáról, a horvátok patriotizmusáról, Sszerbiáról, a magyarok elleni ellenszenvről. Általánosan hiszik, hogy a szerbek és horvátok a magyarokkal harcba fognak elegyedni. A népgyűlésen egyhangúlag elhatározták, hogy a pontokba foglalt követeléseiket vérükkel is készek megvédeni. A nemzeti gárda már szervezve van . . . A legnagyobb meglepéssel távoztam el Újvidékről. Zimonyba visszautazva, nem az előbbi, hanem más úton mentem vissza; hogy ott is a pontozatokat terjesszem. Itt vagyok most Zimonyban és este

gőzhajóra ülök Zágráb felé . . . A mozgalom már a falukra is átcsapott. Sajnálom, hogy nem vittem magammal több arcképet a fejedelem és a Karagyorgyevitsékről szétosztás céljából, de vettem most magamnak Dalmácia számára.

Bán Mátyás a belgrádi kormány titkos megbízottja volt, hogy Dél-Magyarország, Bosznia, Dalmácia, Montenegro felkelését előkészítse és a horvátokkal a magyarok elleni szövetséget megkösse.

*

Pest, 1848 április 17.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök a péterváradai főhadparancsnokságnak meghagyja, hogy a határőrvidékről bizalmiférfiakat küldjön a kormányhoz.

A magyar minisztérium főhajtása oda lévén irányozva: hogy a határőrvidék összes lakóinak nyugalma és közjóléte az alkotmányos szabadság s nemzetiség oltalma alatt mindinkább felvirágozzák, és ők azon jótékony rendelkezések által, melyeket a közelebb alkotott törvénycikkelyek a haza minden polgárára egyaránt árasztanak, az országos szorosb kapcsolattal fűzessék, azon minisztérium határozatából e főhadi kormányzéseknek ezennel meghagyatik: miszerint a hatósága alatt levő illető határőrvidéki ezredeket oda utasítsa, hogy a határőrvidéki érdekek bővebb kifejtése végett Budapestre, a minisztériumhoz haladék nélkül két-két követet küldjenek.

*

Óbecse, 1848 április 24.

Than János kincstári tisztartónak Batthyány miniszterelnökhöz a magyar anyakönyvek elégetéséről szóló jelentéséből.

Hazánk ez alsó vidékein a nép között mételyként elterjedő szerb vagy illyr propaganda okozta, hogy . . . a magyar nyelven szerkesztett és egyházaikban őrzött anyakönyveket nyilvánosan elégetni s az illyr zászlót kitűzni merészeltek . . . Ma pedig itt [1848 április 24.] reggeli 6 órakor mise után hasonló merényletet követtek el a magyarság ellen, részint idegen, részint idevaló

kabátos izgatók által felingerült szerb ajkú népség, melynek felizgatására leginkább azon ürügy használtatik, *mintha szerb atyámfiai vallását és nemzetiségét a magyar nemzet eltiporni szándékoznék*; . . . az egész szennyes *propagandának a célja: tökéletes separatizmus*, melybe a bánsági és bácsmegyei szerbeket is bevonni iparkodnak . . . Az óbecsei póstamester panaszos jelentése szerint az is kiviláglik, hogy Zágráb-, Belgrád-, Karlovitz- és Újvidékről számos levelek, nemkülönbben szerb hírlapok több egyéneknek, az óhitű papságnak úgy a kerületi, mint a bánsági községeknek minden előfizetési és póstadíj nélkül küldetnek . . .

A kerületi kapitány megcsökkent törvényhatósági tekintélyével alig leendő képes háborgó hitsorsosait békés egyesülésre bírni.

*

Buda, 1848 április 27.

István nádor és a miniszterelnök értesítik Bács vármegyét Csernovits Péternek királyi biztosul való kinevezetéséről.

Bácsmegye közönségének!

A Torontál megyében kiütött lázongás ügyében Csernovits Péter temesi gróf és főispán ezennel teljhatalmú királyi biztosul kineveztetvén, a jelen megbízó levélnél fogva felhatalmaztatik s utasítatik: hogy magához vevén a szükséges fegyveres erőt azonnal a lázadás helyére kimenjen; a lázadást lecsillapítsa, s ha szükség fegyveres erővel elnyomja, a rögtön ítélő bíróságot mindazon hatóságokban, hová a lázadás vagy elterjedett, vagy elterjedése valószínű, rögtön kihirdettesse; s annyi helyütt a mint szükséges, azonnal össze is szerkezhesse; a bujtogatók, lázítók s lázadók a törvényes rendnek felforgatói, a törvényes hatóságok elleni feltámadók s a személy és vagyon bátorság és az ország békéjének megháborítói ellen rögtönös vizsgálatot tevén, és tétetvén a bűnvád alá esőket, törvény értelmében szigorú büntetés végett a rögtönítélő bíróságoknak személy válogatás s polgári állásra való tekintet nélkül azonnal átadja s átadassa; a hatóságokat szükséghez képest felfüggeszthesse; nemzet-őrséget állíthasson s feloszlatthasson, szóval mindazt tehesse és tétethesse, mit a közcsend, béke, személy vagyonbátorság helyreállítása s a bűnösök megbüntetése kívánand. Ezen megbízása a nevezett biztosnak nem csak Torontál megyére, hanem mindazon hatóságokra kiterjesztetetik, melyekben a torontáli lázadás elterjedése s összeköttetései tekintetébül eljárni szükségesnek

tartandja, s azért mindazon polgári és katonai hatóságok, melyeket jelen megbízatása következtében felszólítand; a legszigorúbb felelet terhe alatt utasíttatnak s köteleztetnek, hogy a nevezett királyi biztos, temesi gróf és főispán parancsait gyorsan és pontosan tellyesítsék és mindennemű rendeleteinek engedelmeskedjenek; törvényes büntetés terhe alatt másképp nem teendvén.

Kelt Budán, 1848 április 27-én.
István, m. k. nádor,
helytartó.

G. Batthyány Lajos
m. k.
P. H.

Szemere belügyminiszter ajánlotta István nádornak Csernovits Péternek temesi főispánná és gróffá való kinevezését.

*

Crepaja, 1848 április 28.

A németbánsági határőrvidéki ezred kívánságai.

A németbánsági ezred szerb határőreinek óhajai.

1-ször. A szerb név és nemzetiség törvénnyel elismertessenek és biztosítsanak, azaz: a szerb nemzet saját igazi genetikus „szerb” nevén neveztessek és a szerb nemzeti nyelv – ahol szerbek laknak, összes nyilvános, bírósági, katonai, egyházi és iskolai ügyekben, cyrill írással – használtassék: miképen erre jogunk volt deszpotáink és vajdáink idejében. 2-ször. Jogunk legyen magunknak vajdát (deszpotát) választani a katonai rendből, régi jogunk alapján, mellyel ősienk régibb időkben éltek, amikor a különféle házból származó királyok Magyarországon uralkodtak; s hogy a szerbek tényleg a fentemlített joggal bírtak, világosan bizonyítják a hazai történet; az 1498-ik évi 22-ik és 1507-ik évi 5-ik magyar törvénycikkek, továbbá a volt szerb vajdák nevei, melyek a szerb nemzet ajkán és szívében még ma is élnek: ú. m. Brankovits Vuk azaz Zmáj Vuk deszpot, Angela anya és fiai György és János, Jelena deszpotné. Styilyánovits István és Csarnojevits János. A szerb nemzet ezen joga a zivataros idők folyamának szerencsétlen eseményei által elveszett, de Csarnojevits átköltözésekor boldog emlékü I. Lipót császár által megújítottak 1691 aug. 21-én: „Promittimus vobis, servata imprimis religionis suae, eligendique Vajvodae libertate privilegiis et juribus exemptionem ab omni onere publico etc.” 3-ször.

A szerb vajdasághoz (deszpotasághoz) tartozzék régi jogaink alapján Szerémség, a Bánság (a kikindai kerülettel és a hozzátartozó határőrvidéki ezredekkel) Bácska a becsei kerülettel és csajkás zászlóaljjal, Styilyánovits István baranyai deszpotasága, beleértve úgy a katonai mint a polgári községeket. 4-szer. Ezen szerb vajdaság nyelvünk és nemzetiségünk egysége érdekében állandó szövetségben legyen az egyesült három királysággal, Dalmácia, Horvátország és Szlavóniával, – és az említett három egyesült királysággal egy közös felelős független minisztériummal bírjon, mely a kimondott jogegyenlőség elve szerint, felerészt görögkeleti szerb nemzetünk egyéneiből álljon. 5-ször. Vajdánk a görög keleti hitfelekezethez tartozó szerb egyén legyen, kit a nemzet képviselői választanak, a katonai rendből. 6-szor. Deszpotovinánk egész területén szerb hatóságok állítandók fel, s melyeket még boldog emlékü I. Lipót császár az 1691. évi kiváltsági diplomájának 24-ik pontja értelmében elismert. 7-szer. Engedtessek meg, hogy nemzeti kongresszusunkat másodévenként megtartsuk, melynek elnöke a vajda legyen, alelnöke a karlócai érsek. 8-szor. A három egyesült királyság bánja egyszer a horvát nyugati vallásfelekezettől választandó s ennek halála után a keleti hitfelekezethez tartozó szerb egyén.

Helyi sérelmi panaszok.

9-szer. Az eddigi katonai bíróságok megszüntetendők s helyükbe polgári bíróságok vezetendők be. 10-szer. Mindenkinék a birtokolt földre a tulajdonjog megadásék, s minden különbség nélkül minden határőrvidéki lakos földet vehessen és eladhasson, a katonai rendszer megszüntetendő és a házközösség feloszlatandó. 11-szer. A bíróságok tárgyalásai nyilvánosak és a bírók felelősek legyenek. A Mária Terézia féle büntetőtörvény, a mai idők szellemének megfelelő jobb törvénnyel felcserélendő. 12-szer. Joga legyen minden községnek községi főnökét, valamint bíróját, úgy az eddigi századok székhelyein, valamint a század kerületében fekvő községekben, továbbá a főhatóságoknál saját köréből megválasztani; továbbá a hatóságoknál a békebírókhoz, egy, a felsőbb bíróságoknál a szükséghez képest több vizsgálóbíró a polgári rendből alkalmaztassék. 14-szer. A vesztegzárak megszüntetendők, az útlevél- és rendőri ügyek egyesítendők, és az eddigi kizárólagos jog, mely szerint jelenleg csakis egyes törvényes határvámok jogosultak mindenféle áruk behozatalára, az összes harmincadhivatalokra kiterjesztendő. 15-ször. A császári robot és jobbagység eltörölendő. A községi közmunkák csak a községi közszükségletekre szorítandók. 16-szor. A kereskedelem, ipar, tanulás, szólás és sajtó teljes szabadsága; hogy ilymódon gyermekeink is külföldön tanulmányaikat végzhessék. 17-szer. Alkotmányos községeket a szabadság és nemzetiség alapján. 18-szor. A községi pénztárral való szabad rendelkezést községi bizottság útján,

minden felsőbb engedély nélkül. 19-szer. A halászati bérlet beszüntetendő, épügy az erdőké, a réteké, s a községi erdőkkel és rétekkel egyesítendő, a községi erdészek pedig választás útján alkalmazandók. 20-szor. A védelmi adó (Schutzsteuer) megszüntessék. 21-szer. Mint eddig, úgy ezután is tilos legyen a zsidóknak a határőrvidéken letelepedni. 22-szer. A só ára leszállíttassék. 23-szor. A révek Idivoron, Szakulán és a többi községeknél megszüntetendők és hidak építtessenek harmincadadó nélkül. 24-szer. A katonai uralom csakis a ténylegesen szolgáló katonákra terjesztendő ki, de ha a hadköteles szolgálaton kívül otthon tartózkodik és kihágásokat követ el, fölötte a polgári hatóságok ítélkezzenek. 25-ször, hogy idegen tiszték a határőrvidékre ne küldessenek, hanem a szerbek közé szerb nemzetiségűek, s minden fokozatra csakis a határőrvidéken született tiszték neveztessenek ki. 26-szor. Szüntessék meg a pancsevői kórház részére szolgáltatandó élelmiszerszállítás és a katonákat az orvos saját községében gyógyítsa. Ami pedig a kórházi épületet illeti, arról magunk tartozunk gondoskodni, amit szükségesnek vélünk. 27-szer. A borcsai és óvcsai községek azt kérik, ha bevetett földjeiket az árvíz ellepi, mindenkor az adó elengedtessek, valamint azon községeknek, kiknek termésit a jég elveri. 28-szor. A közönséges bűnösök, melyek többszörös ihletés után sem térnének meg, közóhajra az ilyen bűnös személyek a hazából kiüldözendők. 29-szer. Hogy a határőrök nem kötelesek hazájukon kívül – kivéve saját tűzhelyeiket – harcolni, s ilyen háborúktól fölmentessenek, de ha szükséges, akkor tűzhelyeikért harcoljanak s támadók és ellenségeik ellen védekezzenek.

A németbánsági határőrvidéki ezredben levő szerb görög keleti összes hitközségek teljhatalmú képviselőinek április 16/28-án 1848-ban Crepaján tartott üléséből.

A crepajai gyűlésen a németbánsági határőrök képviselői is a szerb vajdaság felállítását követelték, továbbá a horvátokkal való szövetséget. A határozatok éle az osztrák uralom ellen is irányult, valamint a zsidók ellen, – utóbbiak ellen maga Rajacsits érsek nem egyszer tiltakozott.

*

1848 május 4.

*A határőrvidékiek felhívatnak, hogy ne féljenek a magyarok támadásától;
és ne higgyenek ellentétes rosszakaratú koholmányoknak.*

A bánsági határőrvidékről Szent György napja előtt 1848-ban.

A mi határőreink a császárért és a hazáért a legnagyobb lelkesedéssel indultak el a harctérre. Némely rosszakaratú egyének a határőrvidék lakosai

közt azon hírt igyekeznek elterjeszteni, hogy a határőrvidéki katonaság azért vittetett el a határőrvidékről, hogy ily módon a magyarok a szerb nyelv és nemzetiséget könnyebben elnyomhassák és saját nyelvüket oktrojálhassák; s ha a nép ezt békésen nem fogadná el, a magyarok ezt fegyverrel is keresztülviszik majd.

Így azonban csak az beszélhet, aki nem ismeri a határőröknek nyelvük és nemzetiségük iránti forró szeretetét s aki nem tapasztalta a határőrvidék rettenthetetlen erejét és hatalmát.

El kell azonban ismernünk, hogy a magyarok nem lévénnek tekintettel a nemzetiség és nyelv megőrzését illető történelmi emlékekre, melyek minden nemzetné ezek hirdetői, – a legújabb időben a magyar királyságban lakó többi nemzetekre természetellenesen és óhajuk ellenére nyelvüket rájuk erőszakolni akarták, de az iménti, sok kerületben előforduló esetek, melyekben a szerb nép lakik, – meggyőzhették a magyarokat, hogy a természet ellen mit sem lehet cselekedni.

Távol állunk azon gondolattól, hogy a magyarok még álmukban is arra gondolnának, hogy nyelvüket a határőrvidéken bármily módon, legkevésbé erőszakosan fegyverrel bevezessék. A határőrvidék lakossága nem rokonszenvezik velük s a határőrvidék, eltekintve a harctéren levő ezredektől, – még oly erős, hogy mindenkor képes nemzetisége és nyelvének ellenségeivel szemben 150.000 embert védelmül felállítani és tetteleg megmutatni, hogy nem könnyű a nemzet legszentebb dolgaival játszani.

A magyar nyelv egész Európában sem talál rokonszenvre; a magyaroknak tehát azt a tüzet kell eloltaniok, melyet szenvedélyükkel felidéztek, s ahogy nekünk tűnik, eloltani óhajtanak is, s nem hogy erővel – nem tudom milyennel és honnét, – a határőrvidéket megtámadják.

Ezért véljük, hogy a határőrvidékieknek nincs okuk félelemre, s ezért mindefféle kigondolt veszélyeknek ne adjanak hitelt, hanem otthoni dolgaikat békésen végezzék; a nemzetgyűlésen pedig minden kétségen kívül a nemzet ezen életkérdése is tárgyalatni fog.

*

Pest, 1848 május 7.

Szemelvény Ignjátovits Jakab „A Szlávok Magyarországon” c. cikkéből.

Már előbb is megírtuk, hogy oktalan és káros volna, ha a horvát–szlavyon királyságok Magyarországtól elszakadnának. De most, amikor azt látjuk, hogy a bácsmegeyi, bánási és a határőrvidéki szlávok, kiknek lakóhelyeit semmiféle természetes határ sem választja el és akik századok óta magyar földön a magyar

szent korona alatt élnek, Horvátországhoz akarnak csatlakozni és a magyar anyaföldtől elszakadni, hogy egy délszláv királyságot felállítsanak; – mi az ilyen törekvést egyenesen államellenes hazaárulásnak nyilvánítjuk:

. . . Kijelentjük, hogy a szláv népeknek Magyarországtól való elszakítása a régi nemzetszerződéseknél egyoldalú megsértése, *olyan polgárháborút idézhet elő, mely a nehezen szerzett szabadságot megsemmisítené*, mely mindkét félre fölötté káros volna, s mely a ránk leselkedő külső ellenséget, és a szabadságértó orosz ostorait hazánkra szabadíthatná, – az elnyomott szabadság és a kiontott polgári vér átka, örökké fogják azok neveit kísérni, akik a felizgatott nép tömegébe szikrát vetettek és a polgártársak és testvérek közt a harcot lángra lobbantották . . .

Óhajtjuk . . . hogy [a magyar] minisztériumba olyan férfiak kerüljenek, kik azon népeket is képviselendik, amelyek a magyarokkal Magyarországon együtt laknak és velük egyenjogúak. – Ezen cél elérésére azonban nem szükséges a kardot hüvelyéből kihúzni.

Ezen cikk a Budapesten megjelent Szveobste Jugoszlavenszke i Szrbszke Nardone Novine c. szerb lapban jelent meg. A cikk szerzője Ignjátovits Jakab, a későbbi nagy regényíró volt, a lap kiadója pedig Pávlovits Tivadar. Ignjátovits jóslata beteljesedett; a kivívt szabadság elveszett, a szerb vér hasztalan folyt és az orosz ostor Magyarországon megjelent.

*

Zombor, 1848 május 9.

Bács-Bodrog megye közönségének felhívása a felállítandó nemzetőrség iránt.

Felhívás a nemzeti őrsereg ügyében.

Minden jólelkű hazafinak legfőbb óhajtása az, hogy a hazában béke uralkodjék, minden embernek személye és vagyona bármely rosszlelkű megtámadók ellen biztosítva legyen. Hogy mindenütt fegyveres katonák őrkdjenek a közbátorság felett, ez nem lehet, mivel ez sok költségbe kerülne. Ha mindenütt a becsületes és vagyonnal bíró polgárok magok között egyesülnek, nem egyébert, minthogy a rossz szándékúakat a lopásban, rablásban, békezavarásban akadályozzák, ez már majdnem maga elegendő arra, hogy a mások vagyona után törekedő gonoszlelkűek minden tetemes kicsapongástól visszatartóztatva legyenek, azaz hogy a békés polgárokat ne károsítsuk.

Evégből intézkedtek a hon Attyái, hogy más országok példájára a jólelkű polgárok maguk között egyesüljenek, azaz helységenként őrsereget alakítsanak, mely – mint a belügyminiszter úr rendeletében írva van, – „az ország határain túl nem vitetik, feladata lévén, nem külső ellenség, de belső rendtelenségnek ellentállani;” – szomorú dolog volna, ha e hazának bármely polgára kivonni akarná magát e hazafiúi kötelesség alul, – a hazaszeretet sugallja mindenkinek, hogy ezen egyesülésben részt vegyen. Ha az őrsereg életbe lép, az állandó katonaság száma kevesbítetni fog és ekkor kevesebb fog katonászkodni, másrésről az összes adómennyiség a hadügyre nézve lejobb fog szállíthatni.

Azért ne ütközetek meg azon megyebeliek e szeretett hazának fiai, midőn felszólítanak benneteket, hogy az őrseregbe irassátok be magatokat; ha be lesztok írva, nem történik véletlek egyéb mint az, hogy a személy és vagyonbátorság fenntartására egyesültetek és a gonosz szándékúakat a kicsapongásoktól visszatartóztatátok!

Bács-Bodrogh megyének 1848-ik május 9-ik sa következett napjain tartott bizottmányi üléséből.

Kiadó
Piukovits Ágoston
főjegyző.

*

Újvidék, 1848 május 11.

Csernovits Péter királyi biztos kiáltványa a szerb néphez a törvényes rend fenntartása érdekében.

Drága szerb nemzet!

Azon rettentő gyalázatosságok és túlzott kihágások, melyek a kikindai és óbecsei kerületekben gyilkosságok, pusztítások, gyujtogatások és rablások alakjában mutatkoztak, közfeltűnést keltettek. Magas kormányunk a békét és közrendet óhajtván helyreállítani, valamint minden lakosnak életét és vagyonát biztosítani, jónak találta evégből engem rendkívüli királyi biztosnak kinevezni. Ezen fölszólítás folytán szent kötelességemnek tartottam, azonnal az említett helységekbe, a nép közé leutazni, a nép közt járni, hogy ezen nagy rámbízott föladatomnak megfelelhessenek. Hála a gondviselésnek, mely engem ezen ügyben vezetett, s hála a jóérzésű lakosoknak és fajtársaimnak, akik szeretettel és segítségükkel fáradozásaimat megkönnyítették: föladatomat gyorsan és sze-

rencsésen megoldottam. Az eset megvizsgáltatott; a bűnösök, a gyilkosok és fosztogatók érdemleges büntetésüket elnyerték, a béke helyreállított és a lakosság biztosítva van. S örülök rajta, hogy ezen zavargások, mely csak a helyi szerencsétlen elégtelenségnek szüleménye volt, valamint a börtönből kibocsátott raboknak tulajdoníthatók, nem képesek az egész szerb nemzet nevét beszennyezni. Ezzel azonban kötelességeimnek csak egyik része teljesített. A másik, az egész szerbségre sokkal fontosabb, még előttem áll. Az európai mozgalmak, a szabadság mindenütt való kihirdetése, az egész alkotmányos rend és kormányváltás hazánkban, a jogok és kölcsönös viszonyok megmáskósítása és fölborítása, a szerbeket is arra inti, hogy magukról és jövőjükéről gondoskodjanak, s róla elmékedjenek. Nem igazi szerb az, fattyú szülötte volna fájának, akit ilyen rázkódások és átalakulások közepette, fájának jövője hidegen hagynak. És az a kormány, amely a szerbségnek ilyen gondjait és gondoskodását fáját illetőleg, rosszul fogadná, nem volna méltó saját nevére. Az új, szabadabban lélekvő kormányunk, melyet felséges királyunk, Ferdinánd kinevezett, teljesen meg van győződve ennek igazságáról; ismeri a kor szellemét és ebben saját nagy feladatát, óhajtja és kész a nemzet összes sérelmeit, melyek a volt elnyomó kormányzás hosszú évei alatt keletkeztek, orvosolni és a nemzetünk jogos óhajait a nemzettel egyetértően teljesíteni. Ezért a kormány a fentebb említett kötelességeken kívül arra is feljogosított, hogy még most is a nemzet egyes óhajait és kívánságait meghallgathassam, tudomásul vehessem és a kormány, valamint a nemzet közt közvetíthessek; a kormány engem a május 27-ére (g. k. 15.) kiírt szerb nemzetgyűlés királyi biztosává kinevezett.

A kongresszus, szeretett testvérek, bátorságodról és hűségéről ismert szerb nemzet! a nemzetgyűlés az összes nemzetek szócsöve, ez az egyedüli alap, ahol egymással találkozhatunk, testvérként megölelhetjük egymást és szabadon mozoghatunk. Itt a helye valamennyinek és minden rendbeli szerbnek; itt vannak az érsek és a püspökök, a polgárok, a bátor határőri vitézek, büszkségeink; ide küldjétek egyházunk és nyelvünk minden vidékéről teljhatalommal megválasztott kiváló, értelmes nemzetüket szerető képviselőiteket, akik hivatva vannak többi testvéreikkel a nemzeti ügyekről és a szerbség jobb jövőjéről tanácskozni. Amit itt nemzetünk számára a mai körülmények között és helyzetünkben jónak találunk, az lesz az egész nemzet szava, s annak fogja minden szerb tartani is. Ez az egyedüli helyes út, amelyen az óhajtott cél elérhető. Nem kételkedünk benne, hogy mindazt ami jogos és igazságos, felséges királyunktól, akihez mindig hívek voltunk és az új létesített minisztériumtól, mely a szabadság, egyenlőség és testvériség alapján kezdett működni, meg ne kapnánk. Azonban úgy kell cselekednünk, hogy kormányunk teljes bizalmát megnyerjük és mi jogos óhajainkkal fölléphessünk.

Hogy minden szerb nevét, hitvallását, nyelvét és nemzetiségét szereti, az természetes. Jól tudom ezt én, mint született szerb, mert én is így érzek, s evvel dicsekszem is és büszkélkedem. Minden szerbnek kell, hogy kötelessége és édes óhaja legyen a szerbek legdrágább kincseinek, a szabadságnak és közjogoknak megőrzése.

De ha valaha szükség volt belátásra, mérsékletre és alkalmas ildomra, úgy igazán most van ennek leginkább helye annyi mozgalmak és tapasztalatok közepette. Mi tudjuk legjobban, mire van legjobban szükségünk, s mit lehet és mit nem lehet elérni. Azt is tudjuk, hogy a jó szó előtt, helyén alkalmazva, a vasajtók is megnyílnak. Ezért, szeretett testvérek! a józan ész, a mérséklet szelleme legyen fáradságos útunkon vezetőnk. Mutassuk meg az egész világ előtt, amint azt bátor testvéreink, a határőrök mindenkoron és a mai zavaros időkben is megmutatták, hogy szavuk és hűségük rendületlen. Ők valóban megmutatták, hogy méltók azon szabadságra és jogokra, melyeket óhajukra haladéktalanul elérendek. Az ilyen magatartás méltó a szerb nemzethez, melyet az ellenfél is kell, hogy megbecsüljön és tiszteljen. S én arra kérem az Istent, hogy annyi lelki erőt és egészséget adjon, amennyi szükséges, a szerbeknek Magyarországon jobb jövőjük megalapítására és Csarnojevits Arzén patriarch ősünk méltó utódjának vallhassam magamat*, akinek szelleme a magas égből szeretett szerb nemzetem dolgaiban engem vezessen, amint ő valaha a szerb népet kiváltságos jogokkal a mai hazájába, Magyarországra átvezette. Szeretet, egyetértés és általános bizalom vezessen minket s minden jóra fog fordulni, a mi és utódaink javára.

Adatott Újvidéken, 1848 május 11-én

Csarnojevits Péter,
temesi gróf, főispán és királyi biztos.

Csarnovits Péter királyi biztos ezen kiáltványával útját akarta állani a patriarcha által 1848 május 13-ikára összehívott szerb nemzetgyűlésnek és a szerb óhajokat a május 27-ikére egybehívott törvényes szerb kongresszuson óhajtotta tárgyalatni. A monarchia szerbjei azonban belgrádi befolyásra, a szerb vajdaság felállítását tűzték ki célul, miért Csarnovits kiáltványa siker nélkül elhangzott.

*

*Csarnovits Péter (szerbül Csarnojevitsnek írta magát) nem volt vérbeli utóda III. Csarnovits Arzén szerb patriarchának, aki sok ezer szerbvel a Balkánról a törökök bosszúja elől a XVII. század végén Magyarországra menekült. III. Csarnovits Arzén patriarcha öccse Mihály ugyanis elvette Korányi Annát és ennek első házasságából származó két fiát, Szirovicza Arzén és Györgyöt fogadta 1742-ben örökbe. De még az is kétséges, vajjon III. Arzén patriarcha ivadéka volt-e a szerb főúri Csarnojevits (Crnojevits) családnak, mert egyik pap kortársa és földije a Pastrojovits-családból származónak mondja.

Budapest, 1848 május 20.

Szemere belügyminiszter Torontál megye területére elrendeli a rögtönítélő bíróságot.

Miután újabban vett hiteles tudósítások szerint Torontál megyében a bujtogatók, lázítás és közbátorság elleni törekvés meg nem szűnik; miután a vakmerő törvényszegést és engedetlenséget, hogy annak példája a társasági viszonyokat ne veszélyeztesse, a leghatályosabban szükség megtorolni; – miután a törvény ellenállhatatlan uralmát megállapítani, a személy és vagyon biztonságát biztosítani, a megingatott közrendet helyreállítani és az országnak a békét visszaadni kötelesség, még pedig minden áron és rendkívüli eszközökkel is:

Ennélfogva rendeltetik:

Torontál megye tüstént rögtönítélő bíróságot állítand fel; azt gyors és pontos eljárásra és a legfelsőbb szabályok szoros megtartására utasítja, s fenállását a hatóság körében haladéktalanul kellően tudomásra juttandja.

*

Karlóca, 1848 május 20.

Sztratimirovits György segítséget kér Szerbiától Knityánin Petrovits István szerbiai államtanácsos útján.

Elérkezett az ideje annak, hogy a hegyek és vizek ne képezzenek határt és akadályt az egyvérű és egynyelvű testvérek közt s hogy valamennyinek, akik egy nyelven beszélnek, egy vallásfelekezetben az Istent imádják, egy célban egyesülniök kell. A karlócai események az időknek ezt a szellemét felismerve, ennek első folyamányai voltak; de hogy az óhajtott sikert elérhessük, szükségünk van a Száván-túli testvéreink egyetértő segítségére. – Ily értelemben fordultam Szerbia fejedelmi urához, s minthogy az Ön nemzetszeretete, erényei a szerb nemzet iránt közismertek, bátorkodtam Önt tisztelettel megkérni, hogy kérelmemet ő felségénél, az Ön hatalmas befolyásával elősegíteni kegyeskedjék. Gondolja meg, hogy eljött a pillanat a szerbek jövőjének megvalósítására, cselekedjék úgy mint igazi férfiú és igazi szerb.

*

Karlóca, 1848 június 3.

A karlócai nemzeti főbizottság felhívja a csajkásokat, hogy siessenek Karlóca védelmére.

Csajkás testvérek! – A sorsdöntő óra ütött! A magyarok Újvidékre indulnak, és az eszéki katonaság Karlóca ellen. Rövid idő múlva köztünk lesznek, hogy titeket megkínozzanak, megkötözzenek, úgy mint Becsén és Kikindán tették. Fogjátok-e ezt, ti szerb hős férfiak túrni? Fogjátok-e őket házaitekban keresztbefont karokkal megvárni, s nézni, mint öldösnek le titeket és a gyermekeiteket. Nem, soha. Ezért keljetek fel, fogjatok fegyvert, vagy akár mi a kezetekbe kerül, mindenekelőtt foglaljátok el az ágyukat, válasszatok magatoknak vezetőt, akikben megbíztok és azonnal siessetek Újvidékre, hogy az ellenséget eltíporhassátok. Erre hívunk fel titeket, parancsoljuk a nemzet nevében: ragadjatok fegyvert, most vagy soha!

A karlócai nemzeti főbizottág üléséből.

Br. Hrabowsky főhadparancsnok a szerb nemzeti bizottság ezen kiáltványa ellen tiltakozott, azonban sikertelenül. – A csajkások a felhívás folytán csapatostul jelentek meg Mollinary alezredes, csajkásparancsnoknál, fegyvereket és lőszereket kérve, hogy állítólagosan veszélyeztetett nemzetiségüket és vallásukat megvédhessék.

*

Pétervárad, 1848 június 6.

Csernovits Péter kir. biztos jelentése Szemere belügyminiszterhez a bácskai állapotokról.

Június 1-ső napján Pestről gőzhajón elindulván, ugyanaznap Bajára jöttem, hol a közelgő tisztújítás miatt némely mozgalmakat s könnyen kitörhető ingerültséget tapasztalván, ennek lecsillapítására a kellő rendelkezéseket megtettem, s miután a mozgalmak főbb vezetőit s élesztőit megleckéztettem volna, a csend fenntartására bizottmányt neveztem ki.

Innen másnap Almásra Rudits József bácsmegyei főispánhoz s vele június 3-án Szabadkára utaztam, melyet ugyan csendességben találtam, azonban a katolikus és óhitű lakosok között mind e mellett egyes szóváltások történtéről értesítettvén, az általam kinevezett ideiglenes csendbizottmánynak szoros kö-

telességül tettem, hogy egyetértőleg a tanáccsal, minden oly civódásokat, melyek a különböző hitű és nyelvű népek között a közcsendet veszélyeztető kitörésekre adhatnának alkalmat, keményen eltiltsa, s az ez ellen vétkezőket szigorú megfenyítés végett bíró elé állítsa.

Június 4-én estére Zomborba jövén, itten nagy néptömeg s a kiállított, de még eddig minden fegyver nélküli nemzetőrség által fogadtattam; másnap a csend fenntartására szükséges rendeleteket megtevén s ideiglenes csendbizottmányt kinevezvén, június 6-án Újvidékre megérkeztem. Istenem, micsoda állapotban találtam a dolgokat, arról holnap, mihielyt a dolgok valódi állásáról kiküldött embereim által értesülni fogok, azonnal tudósítani fogom sürgöny által miniszter urat.

*

Pétervárad, 1848 június 26.

*Csemovits kir. biztos jelentése Szemere belügyminiszterhez az újvidéki
mészárlásról.*

Ma reggel 8 órakor Újvidéken – éppen midőn a temesvári kongresszusra útnak indulni akartam – véres gyilkolás kezdődött, mely közel 11 óráig tartott. Az este néhány nemzetőr az ókéri táborból élelmi szerek összevásárlása végett Újvidékre bejövén, midőn némelyek ezek közül reggel azon vendégfogadóból, melybe magam is voltam, – vissza indulóba volt, a kocsi körül többféle lakosok egybegyűlvén, egymásnak szemrehányásokat kezdetek tenni; miből lárma kerekedvén, ennek hallatára és őket az ablakból eloszlásra szólítottam fel. Minek sikere nem lévén, két tanácsbelit elhivattam s nékik a nép szétoszlatását kötelességükké tettem. Az egyik tanácsnok azt tanácsolván, miszerint jó lesz a mára rendelt követválasztáshoz hozzá fogni, talán a nép ezáltal más gondolatra fog jönni; a minthogy csakhamar erre a lárma le is csillapodott. Alig egy félóra mulva azonban bizonyos Szabó János nevű magyar egy fegyveres szerviánust űzőbe vevén s azt többed magával vinni kezdvén, ezt a piacon nagy számmal egybegyűlt szerb nép meglátva, neki rohant a nevezett Szabó Jánosnak s ötet – miután a közellező sörházba magát behúzván, az ajtókat reá törték volna – a sörház udvarában agyonverték. Erre a harangok valamennyi toronyban, sőt hamarabb is félreverettek s elkezdődött a piacon nagy tömeg felbőszült nép által a magyarok gyilkolása. Én éppen a piacon lévén, elmentem a verekedés kezdetekor a nép közé s igyekeztem őket lecsillapítani, valamint a közébük küldött tanácsbeliek által is lecsillapítani; de célt nem értem. A

roppant lármára előjöttek a némelyek által pincékben rejtve tartott fegyveres szerviánusok s a nép közé vegyülve, miután a piacon magyar és német embert nem találtak, sorra indultak az utcákon, s a hol magyart találtak, agyon verték vagy agyon lőtték. Az öldöklésben szerepeltek a [szerb] nemzetőrök is, nemzetőri fegyvereikkel. Hányan ölettek meg mind együtt, még nem tudni; vagynak többen, kik részint – a holtakon kívül – halálosan meg vagynak sebesítve. Az ellenfél részéről csupán a legelején megvert szerviánus halt meg – mint hallom – sebeibe. A nép személy válogatás nélkül költözik át Péterváradra.

Fél tizenkettőre a csend helyreállott; Pichler Sándor, János dragonyos kapitány általam Ujvidékre parancsnoknak neveztetvén ki, katonasága által választó falat húzott a magyar és rác utcák lakócai között. Délután mind a magyar, mind a rác nemzetőrök a nevezett kapitány által fel vannak állítva, szintűgy egy század dragonyos is. Katonaság a Don Migueleken, Zanini 4 századon s két század dragonyoson kívül itt helyben több nincs. Mitevő leendek, minél előbb megfrom. Temesvárra írtam, hogy Vukovits és Zsivkovits püspök a kongresszusra ne talán megjelenő követeket pár napi béketűrésre bírják rá.

A belügyminiszter ezen jelentését Mészáros hadügyminiszterhez tette át, aki lakonikusan az iratra feljegyezte: „*Láttam és most mitsem lehet tenni.*” – Szemere belügyminiszter Hrabowsky péterváradai főhadparancsnoknak nyomban (június 28.) meghagyta, hogy „*a szerviánusok bűneit tovább tűrni nem lehet.* Ha itt idegen alattvaló fegyverrel jár, ha bujtogat, mint nyílt ellenséggel kell bánni, főbe kell lőni. Különben is nagy része kóbor néphez tartozik. Ezt nem lehet tovább tűrni. Azt hiszem, a példa hatni fog, a tovább tűrés tehetetlenségünk jele.

Az újvidéki népnek parancsolhatnak az ágyuk. Két lövés az öldöklést lecsillapította volna, ha t. i. az több volt verekedésnél, vérengzésnél.

Az aldunai megyéket ha rendbe hozzuk és annyi erőnk lesz, Horvátország magában tehetetlen lesz és elveszti bátorságát.”

*

Újverbász, 1848 szeptember 17.

Beöthy országos biztos fegyverre szólítja fel Bács megye lakóseit.

Bácsiak! Nemcsak szabadságunk, de nemzetünk is meg van támadva. E földet, mellyet eleink kilenc száz évek előtt vitézségük által nyertek, mellyet vérünkkel annyit áztatánk, hol elődeink tetemei nyugosznak, el akarják rabolni.

E nemzet, hazaszeretetéről, az egész világ előtt ismeretes.

Ha szerette ezt eddig, még a föld szabad nem volt, a polgár tulajdonnal nem bírt, robotra, dézsmaadásra volt kárhozthatva;

Minél inkább szeretheti most, midőn a föld szabad, tulajdont bír; a testvériség, szabadság, egyenlőség, minden közfalat, amely részekre szaggatott mintet, ledöntött.

Fegyverre tehát, kedves barátim, polgártársaim, mutassátok meg: hogy őseiteknek méltó unokái vagytok.

Tartsuk meg e hont királyunknak és mindmagunknak.

Győzzük le elleneinket és élvezzük békében szabadságunkat, melyet e hon minden polgárainak minden külömbség nélkül megadtunk.

Ne engedjétek e Kánaán földét és magatokat martalékul azoknak, kik az öreget, ifjút, asszonyt, gyermeket irgalom nélkül a legborzasztóbban gyilkolják.

Megszepelősítik az ártatlan hajadont, tűzzel-vassal pusztítják hosszas fáradtságok gyümölcsseit.

Bocsássátok forró könnyörgéseiteket a seregek urához és a győzelem kétséges nem lehet.

Éljen a király, a szabadság, a testvériség, most és mindörökké.

*

Pest, 1848 október 18.

A honvédelmi bizottmány arról értesíti Vukovics Sebő kormánybiztost, hogy a délvidéki hadsereget felrendelte.

Az ellenség Bécs felől országunkba egész erejével betört. Seregünk a legnagyobb elszántsággal harcolt, s vissza nem rettenő bátorságot tanúsított; – mindamellert seregünk az ellenségnek sokkal nagyobb serege előtt Győrig visszavonulni kénytelenítettett.

Hogy győzelmünk biztosítva legyen, a honv. bizottmány Görgey hadvezérünk seregének öregbítését határozta el; (vidékeket többé nem védhetünk, a hazát kell védenünk s e végett minden erőt egyesíteni); s azért mai napon Kiss Ernő tábornok úrnak meghagyta, hogy ugyan ezen futár által vitt parancs vételével, vezérlete alatt álló minden seregét Szegeden vonja össze, magát Versecet és Fehértemplomot is elhagyván; továbbá hogy leggyakorlottabb zászlóaljait és vitézeit Vetter tábornok vezérlete alatt Szegedről haladék nélkül küldje fel Pestre, még pedig akként, hogy a gyalogság a legnagyobb gyorsasággal szeke-
reken, a lovasság és tüzérség pedig erős marsokban jöjjön.

Kiss tábornok úr Szegeden egy Observations-Corps-ral fog maradni, szíveskedjék korm. biztos úr eddig tanusított erélyes működéseit ott tovább folytatni, úgy abban, mi a felkívánt seregnek felszállítására nézve szükséges, segédkezést nyújtani.

Ügyekezzenek mentől több (szabadon működő, önálló guerilla csapatokat alakítani, a Bánát interimális védelmére, melyek szükség esetében Szegedre támaszkodjanak, s e végett felette nagy és fontos szolgálatot tesz korm. biztos úr a hazának, ha Bánátban néhány erélyes embert kiválaszt, s azokat guerilla csapatok organizációjával megbízza, mely csapatok anélkül hogy magukat valamely rendezett sereghez csatolnák, öntetszésük szerint szabadon mozognak s működnek, s melyek az ellenséget szüntelen gyengítvén és háborgatván, azomban ütközetet nem próbálván (némileg biztosítsák) az ottani vidéket, melyet sajnálattal bevalljuk, ezen percre védtelenül kéntelenítetünk hagyni, azon okból, hogy a főellenséget biztosan legyőzhessük, minek önerőnk s isten segítségével megtörténte után egész erővel fogunk munkálni a most elhagyott vidék visszafoglalására.

*

Kis-Zombor, 1849 január 27.

Rónay Móric torontáli alispán a torontáli lakosság meneküléséről.

. . . [Torontál] megye azon járások tisztviselői, hol már az utolsó napokban a katonaság elmenetele előtt is az engedetlenségnek világos jeleit tapasztalák, és a berohanó ellenség általi lemészárlásnak kiteve lévén, – meg nem maradhattak . . .

A megyének magyarsága egy kisebb részben, a Maros mellett bent a megyében települt meg ideiglenesen, de a nagyobb rész átment Csanád és Csongrádba, borzasztó vala látni a költözködést . . . felkerekedett nagyja, kicsinye, s még hírmondó sem maradt hátra a helységekben, magukkal vivén csekély eleségeiket s marháikat, melyek egyrészét takarmány híján már útközben elprédálni kényszerültek . . .

Mit szóljak még azon kisdéd gyermekekről, kik a költözködés alkalmával megfagytak, csupán a törökkanizsai járás egyik kerületében 17 csecsemő fagyott meg, továbbá egy szemtanúnak állítása szerint útközben két parasztnő egy szénavontató oldalában lebetegedvén, s éjjel a hidegben ott maradván, reggelre újdonszült magzataikkal megfagyva találtattak; valóban ilyenek hal-

latára föllázad az emberben minden érzés s mindenki átkot kiált azokra, kik ily nyomort hoztak ezen nemzetre.

Vukovics kormánybiztos Szegedről 1849 február 9-én pedig jelenti:

„A szerviánusok alatt a magyar népet hagyni nem lehet, mert ha megígérnék is, hogy személyeiket és vagyonukat nem bántják, a rendezetlen rabló csordák rablása és öldöklése ellen népünk biztosítva nem volna . . .

*

Baja, 1849 január 28.

Horváth bácsmezei főispán Bács megye állapotáról.

Az, hogy a katonaság innen való elvonulása, nem egyes érdekből vagy a haza más részének megmentése, hanem egyenesen a nemzet létének fentartása tekintetéből történt, előttem is tudva vagyon. – Ámde itt e megye 40.000 lakossága minden véderő nélkül egy oly ellenség irányában hagyatott, mely egyenesen a magyarnak nemcsak vagyona, hanem élete ellen is törekszik . . .

. . . A nép minden lelkesedése dacára az ellenség naponta pusztít, és felfelé vonul . . . A legborzasztóbb azonban, hogy a nép dühétől kell tartanunk s főleg a némettség az egész megyében fellázad . . . a nép egyenesen a civilisált osztálynak, illetőleg a tisztviselőségnek tulajdonítja, hogy a katonaság megyénkből kivonult, bosszút forral ennek irányában s minden igyekezetét annak kiirtására fordítja.

Kettős ellenség közepette állunk – a dühöngő rác ellenség és a felingerült nép között. Nincs vezérünk, nincs fegyverünk, nincs municiónk . . . Lelkes itt azért még a magyar lakosság, megtesz nemzetiségünkért mindent, csak küldjenek önök vezetőket . . .

Bácsmezei tisztikara ellen terjesztett azon hír, mintha megadásról tanácskozott volna, alaptalan . . .

Uram, a nép dühe rettenetes, mi legrosszabb a némettség a rácokhoz kapcsolódik és irgalmatlanul gyilkol.

Hasonló jelentést tett Knézy Antal bácsmezei alispán is, mint a bácsmezei tábori bizottmány elnöke. A tábori bizottmány erre a népfelkelés fölötti parancsnokságot Bezerédy Miklós ezredesre és Végh Bertalan őrnagyra bízta.

*

Kula, 1849 január 30.

A szerb vajdasági bizottság meghódolásra hívja fel a bácskai községeket.

Békeszerződés!

Mely Isten nevében az uralkodó nemzeti főbizottmánya a szerb vajdaságnak, és a Bács megyébe kebelezett községek közt mai rendkívüli körülményeinkben köttetik, ú. m.

1. A község ezennel ünnepélyesen kinyilvánítja, hogy mivel ez a magyar rebellisták által, mely alatt ők a mai napig sanyargattattak, – a császári s szerbiai fegyver hatalma által fölszabadultnak érzi magát, I-ső Ferenc József császár és király, és a császár és királytól legfelsőbb manifestum értelmében 1848.-ik évi december 15-én a szerb nemzetnek a szerbiai vajdaságnak, melyhez Bánát, Bácska és Szerém tartozik, minden vallás és nemzeti egyenlőség alapjára legkegyelmesebben beleegyezett; önálló saját uralkodásának békességgel és önkéntesen aláveti magát, annál inkább, hogy ő az előtt is az ausztriai ház legfelsőbb trónjához hűséget mindig híven teljesíté.

2. A község ajánlja magát ünnepélyesen, hogy ő jelen perctől fogva, csak a szerbiai vojvodaság, és az ő nemzeti kormányának parancsolatainak, mely most Rajacsich patriarcha elnöklete alatt Karlovicán székel, alá veti magát, teljesíti, és azon esetben, ha ők a magyar rebellistáktól parancsolatokat kapnának, azokat mindig visszautasítani, és törvénytelennek fogják nyilvánítani.

3. A helység megajánlja a magyar rebellisták ellen viselendő háborúhoz szükséges erőt a császári szerbiai katonasággal, mindig a szerb vajdaság parancsolatára fegyvert közönségesen viselni s azonnal megadni; ennek következtében

4. a község kötelezi magát

a) a maga lakosságából a megkívántató fegyveres erőt saját költségén rögtön felszerelni és kiállítani, és azonnal Kulára küldeni, hol ők a szerb kommandónak magukat alávetni tartoznak,

b) készpénzt,

c) lovat,

d) szarvasmarhát,

e) kenyeret, a kijelölt napra Kulára küldeni tartoznak.

5. A község kötelezi magát minden más terhet, a kijelölt háború viseléséhez a kormánytól vagy kommandótól közönségesen viselni.

6. A szerbiai vojvodaság kormányától I. Ferenc József cs. k. nevében biztossztatik minden község és egyesek vagyon- és személybátorsága mindaddig,

míg a rendelt föltételeket híven teljesítik, az alkotmány hatalmas kormánya által.

7. A község biztosíttatik tökéletesen ezennel a vojvodaság kormánya részéről, az egyenlőség, testvériség alapján, templomuk, vallásaik, nyelvük, szokásaik nyilvános használatát illetőleg, s hogy minden intézkedéseiben más nemzetek irányában jogaikat tisztelni fogja; semmi esetben és semmi fogás által ezen jogaik szabad gyakorlatában háborgatni nem fognak, a miért kezeskedés és biztosítás vállaltatik.

Kelt Kulán 1849 januaris 30, a szerb vojvodaság igazgatóbizottmányától, Nikolits Pál s. k., Kosztits Sándor s. k., Nenádovics Máté s. k.

*

Szeged, 1849 január 31.

Vécsey Károly tábornok proklamációja a Duna- s Tiszavidék lakószaihoz a déli magyar hadsereg elvonulása alkalmával.

Kiáltvány alsó Duna- s Tiszavidék lakóihoz!

Hazafiak!

Miután az aldunai és tiszai hadsereg felsőbb parancsolat következtében vidékeiteket elhagyja, annak vezére néhány szavak hozzátok intézését kötelességének tartja.

Sikerült ellenségünknek fortélyos ravaszsága által a legalábbvaló eszközök felhasználásával egy hadsereg erejét elzsibbasztani. Egy szép és vitéz hadsereg hónapok lefolyta alatt – hazánkba hozott idegen rablók, s a rác lakosság által – kivel a magyar nemzet minden jogait testvérileg megosztotta – tétlenségben tartatott.

Sikerült ez nékiek azért, mert ezen dícséretes hadsereg fővezérei olyanok voltak, kik a zsarnokság oskoláiban nevedvén fel, – elég szemtelenek valának a szabadság eránt rokonszenvet színlelni, és mi annyira hiszékenyek valánk, hogy őket valóban jóérzésűeknek lenni gondoltuk. Ezen idegenek zsoldosai még jókor álarczaikban is megismertetvén, a hívek sorából eltávolítottak.

Tudjátok ti azt – hány oldalról támadtatott meg ellenséges hadseregek által elárult hazánk! – ismeretes előttetek szétoszlott hadsereginknek vitézsége, – kik a sokkal nagyobb számú ellenség hatalmának már annyiszor vitézen ellentáltak.

Örködő kormányunk – a gondos honvédelmi bizottmány – melyben teljes bizodal munkat egész igazsággal helyezük, – olly intézkedéseket tett, mellyek szerint képesek leszünk ellenségeinknek nemcsak ellentállni, hanem azokat vék képen megsemmisíteni.

De nem lehetett ezen célt áldozat nélkül elérnünk. – Bács és Bánátot egyidőre elhagyni, s a hű lakósokat önvédelmőkre bízni kellett. – Igaz ugyan, hogy a lázadó k, kik rabolván és pusztítván néhány szomszéd helysége kben – hol az elámitott rácz lakosság kezét nyujtott, már úzték iszonyatosságaikat, néhányan mindentől megfosztattak, mások minden javaikat elvesztve, még lakó-helyeiket is odahagyták. És azon polgártársak, kiknek ezen szenvedés és kítűrés elviselese sorsul jutott, legyenek meggyőző dve az összes nemzet igazságos méltánylatáról, hogy ha e haza – mellynek fentartatása azon vidékek egyidőre veszedelemnek kitéve – oda hagytak – megmentve leend, s ha e honnak szabadsága – mint kétségen kívül van – örökre biztosítva leend – a szenvedett károkat méltókép megtéríteni tudni fogja!

Hogy ha még is sikerült volna a lázadóknak ollyan helysége k leigázása, kik gyengék és az ellentállásra készületlenek voltak, meg vagyunk győző dve Bács megye lakói: hogy azok irányában bosszúval lépnétek fel, kik rólatok feltennék azt, hogy magatoknak egy maroknyi rabló-csoporttól kipusztítatni, s tűzhelyeitek től elűzetni engednétek!

Hogyha ti önmagatokban – és a népnek erejében nem bíztok, ha ti a veszedelem perczében a helyett, hogy rendületlenül szembeszállnátok, gyáván megszö kcentek, – ha előttem az önhaszon kisserű érdekei és kényelmesség-tek közös ügyünk győzelmé felett állanak, ha a veszedelem órájában elkerülhetetlen egyetértést száműzitek, – hogy ha ti a feltétlen megkívántató engedelmesség és fegyelem helyett vezetőitek irányában makacsok leszték – ha ti a helyett, hogy jó gondolkodású, s akaratú előljáróitoknak, s hazánk közös szent ügyéért fáradatlanul működő kormányunknak kezére járnátok készakarva az alattomos árulók pénzen megvásárolt eszköz gyanánt, a csalfa s csupán a ti szolgaságtokra leselkedő ellenségnek, könnyedén hiszték: akkor meggyőző dve lehettek, – hogy az ellenség rabszolgái lenni fogtok! – De ha így viselnétek magatokat, más sorsra érdemesek, s magyarok lenni méltók nem volnátok!!

De nem! – nem lehet hinnem, hogy valaha e nép a szolgaságot – a szabadságnál inkább óhajtaná! – Fel fognak kellni a nép ezrei! és ezen nép meghallgatja törvényes kormányának jóakarató intéseit, egy magyarnak, egy testvérnek szavait! – kinek szíve – ha népében csalatkoznék – szerencsétlenségtelen elvzerénék.

Halljátok tehát, ti jó érzésűek! Ne gondoljátok azt, hogy titeket itt magatokra hagyni szándékom, – egy erős mozgó hadsereget a rendes katonaságból, 18

ágyúval itt maradni rendelem, Szegeden Vojnits ezredes, Szabadkán pedig Tar őrnagy urak vezénylete alatt; ezen mozgó sereg támogattatni fog nyolcz-tízezer fegyveres nép által, kiknek vezetőül értelmes tiszteket a magyar hadseregből adandok, – s valamint ezeknek, úgy a fegyveres nép kellő élelmezését, úgymint: fizetést, kenyeret és szénaitéletket utalványozni fogom; kik titeket nemcsak védelmezni, de minden megtámadást visszavetni képesek lesznek.

Tartoztak ti pedig, mert ez kívánatom s akaratom, hogy minden városban vagy helységben is legjobbjaitok s polgártársaitok közül egy „védelmi bizottmányt” válasszatok, kinek kötelessége legyen, nemcsak felsőbb helyről érkezett parancsok legpontosabb teljesítését eszközölni, hanem hogy minden bűnösök – kiváltképen az árulók s az álhírek vagy ellenséges falragaszok (placate) terjesztői ellen a legnagyobb szigorúsággal eljárni tartozzanak; – és az ilyenek ellen a „rögtönítélet” életbeléptetését ezennel rendelni, elhatároztam.

Ti pedig – mindazon földiek s idegenek! – kik szolgálai gondolkodástokban alattomosan óhajtvaa várjátok azon órát, mellyben a népet elárulhassátok! – és ti vakbuzgó illyrek vagy ráczok, kiknek tán gyönyörűségtek a rabló csordákat tetteikben utánozni! – gondoljatok azon órára, – a kérlelhetetlen leszámolás órájára, melly, – ha Isten van – számotokra bizonyosan eljövend!!

Kelt szegedi főhadiszállásomon Január hó 31-én 1849.

gróf Vécsey Károly s. k., tábornok.

*

Szeged, 1849 február 21.

Gróf Batthyány Kázmér orsz. biztos fegyverre szólítja fel a délvidék népét.

Pest, Csongrád, Csanád és Bács megyék, Kiskunság, Szabadka és Szeged lakószaihoz!

Az ellenség küszöbön áll, a legvadabb, mely hazánk szent földét pusztítja. Baromi dühének korlátja nincs. Legyilkolja az ártatlan gyermeket és tehetetlen öreget, úgy: mint az erős karú férfiút.

A megadásban sincs menekvés; mert hittszegetten dulja fel az önként megadott falvakat, és sarcol nem csak pénzt, rabol és elvesz mindent, mi értékkel bír; de erőszakkal hurcolja el a férj oldala mellől a nőt, s az ártatlan leányt apja szemeláttára fertőzteti meg a gaz.

A magyar nép egy része, a derék al-tiszai nép, földönfutóvá lőn; mert nem volt közöttök egyetértés, mert kiki csak küszöbét védte, s lakása határát.

Okuljatok e rettenetes példán, véreim! – Legyetek összetartók, mint a lánc szemei; fogjatok fegyvert, olyat, ki mivel bír, és tegyetek esküt, rettenetést, mely az egekig hasson, s melynek hallatára borzalom fussa át a gazokat, kik szentségteleníteni merék apáink sírhalmát.

Esküdjetek: hogy a fegyvert le nem teszitek addig, míg honunk szent földjén egy lázadó lesz, ki bennünket, kik senkit sem bántottunk, megtámadni és pusztítani merészsel.

Vezértek én leszek, kit hazánk kormánya a dühöngő rácok által pusztított alvidék megmentésére, teljhatalmú biztosul küldött ki.

Bizalmat kívánok tőletek, mert azt, úgy hiszem, megérdemlem.

A hazámért kockára vettem mindent, mi ember előtt becses: házi nyugalmam, vagyonom, életem.

De tőletek is azt kívánom, honfitársaim. Nekünk együtt győznünk vagy vesznünk kell: ha csak földönfutóvá nem akarunk lenni, kinek nincs helye fejét lehajtani, s kire vígasztaló szó helyett átkot szór éhező gyermeke, hogy feladta a földet, mely táplálta a békés családot, s melyben az ősök csontjai porlanak.

Még egyet kívánok tőletek, s ez pontos és határozott engedelmesség rendeleteim iránt.

Én mit sem akarok, csak ten-magatok s imádott hazám javát.

Tanácsot szívesen fogadok bárkitől; de engedelmességet követelek mindenkitől. Egyetértés és engedelmesség a főkellék, mert a nélkül győzni nem lehet. És tudjátok meg, hogy a ki nem engedelmeskedik, halál fia; mert az hazaáruló.

Nekünk győznünk kell, valamint győzzenek seregeink a Felvidéken, és valamint megfékeztek a pusztító oláhokat; mert maga az Isten sem hagyhatja el az igaz ügyet.

Esküdjetek tehát örök hűséget hazánknak; s ellenségeinknek bosszút és halált. Fegyverre, fegyverre!

Kelt Szegeden, február 21-én, 1849.

Gr. Batthyány Kázmér s. k.
vezér-főispán és teljhatalmú kormánybiztos.

Verbász, 1849 június 12.

Perczel tábornok Kossuthnál vádat emel mellőzése miatt.

Az ármány személyem és kis hadam irányában e nemzet veszélyezésével mindinkább gonoszabbul játszik.

Három század vadász és egy szegedi zászlóalj alakult Szegeden, és ez a helyett, hogy kis hadamhoz csatoltatnék, rendeleteim vakmerő kijátszásával Görgey parancsára épp a vész percében felindították.

Görgey tudtom nélkül Vécsey tábornoknak rendeleteket küld Arad iránti [tárgyalásokra] parlamentirozásokra, jóllehet az aradi és temesvári erő is parancsnokságom alá van adva.

Emisszáriusok jönnek le a felső táborból saját hadamat ellenem lázítani törekvők. Mindenki, szégyen gyalázat, ellenségesen felemelkedik ellenem. Az ellenség pedig roppant erejével Újvidéket körülkeríté, sőt mint a parasztok jelentik, a rác lakosság árulása miatt már el is foglalá és felégeté. Pétervárad a legnagyobb veszélyben. A várparancsnoki változás alkalmat ada bizmatlankodásra, árulásra, s midőn Perczel Miklós lőn általam várparancsnokságra vezérelve, a kormány őt megsértve, négy hét után helyébe mást küldött. És tekintélyemet, mely itt is e vidéken többet hatott, mint a fegyver, aláástatok.

Ha a napokban nem sikerül egyesített erőmmel az ellenséget megverni, Pétervárad, Bács és Bánság el van veszve.

Nem elégedtetek meg avval, amit nyolc héten át csekély erőmmel csodálatosan végbe vittem; nemhogy nyolc nagy csatát nyertem, 13 lobogót, 32 ágyút, 1 gőzhajót elfoglaltam, másikat megrontám, nemhogy vagy 12 erősen elsáncolt helyeket rohammal bevettem; nemhogy Bács-Bánátot visszaszerzém, a rácokat megboláztam, de mégis emberiséget párosítva a szigorral (ezt mind 8 hét alatt), hanem bántalmakkal illetetek, szemrehányásokat tesztek, alattomosan a parancsnokságot ki akarván kezeimből csikarni, egész időn át csak egy újoncot sem küldtetek, de még lőszeret sem kaphatok hat hét óta s hogyha nem foglaltam vagy Pancsován át nem vásároltattam volna, tehát emiatt is felsülnék. Nem elégedtetek meg Bem tábornok elriasztásával, nem avval, hogy Jellasics már több négy hétnél lefelé húzódva megsemmisíteni készül; én mindkettőtöknek hivatalosan megírom, miként ő okvetlenül a titeli pozícióból fog és foghat felfelé, részint Pétervárad és Újvidék oldaláról kerítésére, részint Temesvár és Arad felmentésére működni. S mindezek ellenére egy katonát sem küldtetek, hanem őt Puchnerrel egyesülten nyakamra nyomatni engedtetek. Sőt utoljára naponkint új meg új, gonosznál gonoszabb, éretlenebbnél éretlenebb s egymással ellenkező intézkedésekkel, csapataimnak más vezérlet alá nem nyiltn, de csempészve való adatása kísérletével; 12.000 embernek

Bács-Bánságból felfelé elrendelésével, holott a Temesvár-Aradot cernirozó seregeken kívül Bemnek nagyrészt újoncokból álló hadait is ide érte 11.000 emberből álló rendes hadat sem tudok összeállítani; miután hadam nagy része mozgó és szabad, vagy a kormány által a „Közlöny”-ben hivatalosan rablásra engedményezett csapat, midőn rendes haderőm táborozásunk kezdete óta mai napig soha nem állott 5–6000 főnél feljebb.

Nem kívánom, hogy ezen már harmadízben ellenem elkövetett istentelen bánásmódért, – isten büntessen meg. Muraközi táborozásom alatt és a móri csata körül való gaz bánásmódért Isten benneteket gyalázatos futásra s egymás iránti árulásra kárhoztatott. Isten nekem engedé a dicsőséget, hogy Pest és Debrecen közt vert hadammal lassan vonulva, 16.000 embernyi hadat gyűjthessek és fegyvereztessek fel, mire alig ötnapi szünet után ismét támadólag áttörve a Tiszán Szolnoknál, Ceglédnél az ellenséget megverve, benneteket és vele a nemzetet megmentettem.

Ti ekkor a hatalmat féltve és ezt hazátoknál jobban szeretve, ismét szövetkeztek ellenem. A parancsnokságról lemondásra kényszerítettetek alattomos rendeleteitekkel, Isten újra megvert, s a kápolnai ütközet után ha Windischgrätz eszét használja, Oláhországban kereshettek volna menedéket.

Bács-bánsági táborozásom szerencsés kezdete újra üdvöt hozott a hazára, mert diadalmaid mindenütt diadalmat nemzének. És most harmadízben áll elő ismét a hálátlanság játéka. Isten ne büntessen meg benneteket, mert ebben a haza is, a nemzet is lakolna.

Én az összes nemzet előtt foglak benneteket felelősségre vonni; előre, ha hogy Pétervárad, Bács-Bánság elveszne, Isten és ember előtt óvást tévén, okoztatásunk ellen; mert én és seregem a napokban ismét életünk áldozásával kísérleljük meg a felmentést. Addig is pedig kis erőnkhez és a roppant nehézségekhez képest tettünk annyit, mint valaha e földön hadvezér és had, mint senki e honban csak félannyit is.